

*Уле ТЕР'Є ХОРПЕСТАД,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Королівства Норвегія в Україні*

МРІЮ ПРО ДЕНЬ, КОЛИ УКРАЇНА ПОСЯДЕ СВОЄ ЗАКОННЕ МІСЦЕ В СІМ'Ї ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАРОДІВ

Співпраця між Норвегією та Україною налічує сотні років. Витоки нашої спільної історії простежуються ще за Доби вікінгів. Скандинавські воїни-мореплавці прийшли на береги Дніпра в Русь, об'єднавши зусилля з тодішніми князями в управлінні державою протягом X–XI століть. Один із норвезьких королів узяв за дружину дочку Великого князя київського Ярослава Мудрого Єлизавету, знану в Норвегії як королева Еллісіф. Як відомо з історії, Ярослав видав своїх трьох донь за монархів різних європейських держав: Франції, Угорщини та Норвегії. Єлизавету було короновано в 1045 році й вона правила, допоки її чоловік Гаральд Суворий, засновник столичного міста Осло, не загинув у битві при Стемфорд Бридж у 1066 році. Овдовіла королева вийшла заміж за данського короля, провівши решту свого життя на просторах Скандинавії. У цих подіях криється наш історичний зв'язок.

Минуло тисячу років, в Україні відбулася Революція Гідності, яка стала початком сучасної фази наших взаємин. Звісно, двосторонні відносини були тісними ще з часів проголошення незалежності в 1991 році. Норвегія визнала незалежність України в переддень Різдва 24 грудня 1991 року, а вже 5 лютого 1992 року встановила з нею дипломатичні відносини. У грудні 1992 року у Києві розпочало свою діяльність Посольство Норвегії в Україні. Спочатку представництво було розміщено в готельному номері, а згодом – перенесено за адресою вул. Стрілецька, 15. Саме там і досі знаходиться наше Посольство з 1993 року й ми не плануємо змінювати своє місцезнаходження. За період з 1991 по 2014 рр. між нашими державами сформувалися по-справжньому конструктивні та тісні відносини. Проте події Євромайдану, які справили надзвичайно потужне враження на норвежців і світову спільноту, стали новим поштовхом для їх подальшого поглиблення.

У політичному контексті Норвегія була і залишається послідовним поборником суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України. Ми засудили російську агресію на Сході України, окупацію й анексію Криму, здійснені з порушенням міжнародно-правових норм. Як і Європейський Союз, ми ввели санкції або обмежувальні заходи проти Російської Федерації. Розбіжність полягає лише у тому, що, на відміну від ЄС, який має поновлювати санкції кожні півроку, ми не повинні дотримуватися такої процедури. Вони будуть зберігатися, допоки ми не побачимо зрушень на краще у напрямі вирішення конфлікту.

У будь-якому разі, ми пильно спостерігаємо за перебігом конфлікту через спостерігачів ОБСЄ. Наразі в Спеціальній моніторинговій місії Організації працює 15 норвежців, більшість із яких залучені до оперативної діяльності на Донбасі на обидвох боках лінії розмежування. Їхня складна робота має неабияке значення і часто позначена смертельними ризиками. Два роки тому трагічно загинув громадянин Сполучених Штатів, однак відтоді не відбулося нових нещасних випадків. Наші спостерігачі відстежують перебіг конфлікту і звітують кожного дня для формування повної картини поточних подій.

Між нашими державами налагоджено тісну політичну взаємодію. Прем'єр-міністерка Норвегії Ерна Солберг побувала в Києві з візитом у листопаді 2014 року. Президент Петро Порошенко відвідав Осло під час зустрічі з прем'єркою в жовтні 2016 року, яка пройшла успішно. Україна і Норвегія мають розгалужену мережу політичних контактів, про що свідчить низка інших візитів, включно й зустрічі міністерського рівня. Між країнами досі є інтенсивний і тісний політичний діалог.

Ми підтримуємо та незмінно підтримуватимемо Україну, її незалежність і суверенітет. Ми також продовжимо співпрацювати з новообраним президентом, його командою. Цей процес зведено до рівня константи з огляду на європейський вибір України і ми залишатимемося його прихильниками. Під час свого візиту Ерна Солнберг ініціювала масштабний пакет допомоги для України розміром у майже 20 млн євро щороку. Одну четверту цієї суми передбачено використати для гуманітарних проєктів на Сході України і в зоні бойових дій. Решту має бути витрачено на реалізацію двосторонніх проєктів за трьома основними напрямками: енергоефективність, забезпечення верховенства права і належного управління, а також завершення, досягнення європейської інтеграції й запровадження європейських стандартів. Наразі ми доповнюємо ці напрями четвертою сферою – охороною здоров'я.

Наведемо приклад із галузі енергоефективності – заміна міських ліхтарів на вулицях Житомира, де замість звичайних ламп розжарювання встановлено більш економні світлодіодні, що дає змогу зекономити кошти міської ради і зберегти довкілля. Є багато схожих проєктів, серед яких

*Прем'єр-міністерка Норвегії Ерна Солберг приймає Президента України Петра Порошенка в Осло
Prime Minister of Norway Erna Solberg receiving President of Ukraine Petro Poroshenko in Oslo*

варто згадати заміну опалювальних систем у школах, лікарнях і дитячих садках, що підвищить їх енергоефективність, знизить витрати на утримання та зменшить негативний вплив на довкілля.

За останній період також було здійснено низку значних капіталовкладень у відновлювану енергетику не за рахунок державних коштів, а завдяки приватним ініціативам. Так, компанія NBT вже інвестувала 375 мільйонів євро в будівництво вітроелектростанцій на півдні України на узбережжі озера Сиваш, що неподалік від Кримського півострова. Будівельні роботи вже тривають; очікується, що їх завершать до кінця 2019 року. Паралельно в Запорізькій області відбувається розробка ще одного проекту більшої потужності на рівні близько 750 МВт, що зробить його найбільшою вітряною електростанцією в Європі. Наразі реалізація перебуває на етапі фінансового планування, а тому його втілення може тривати три-чотири роки. Проект став частиною пакету інвестиційних угод, підписаних під час візиту прем'єр-міністра Володимира Гройсмана до Осло в січні.

Ще одним принциповим для нас питанням є сонячна енергетика. Норвезька компанія «Скатек Солар» вже побудувала сонячні електростанції загальною потужністю від 150 до 200 МВт у Черкаській області і наразі працює над їх розширенням. Наприкінці поточного року їх потенціал має досягти 250 МВт завдяки інвестиціям в розмірі 250 млн євро. Також в процесі розгляду можливість реалізації нових подібних проектів. Для Норвегії енергетика є одним із пріоритетів з погляду надання інвестицій.

Обсяги норвезького експорту переживають період зростання. Наші морепродукти і риба користуються популярністю серед українських споживачів. У Києві працює три ресторани і магазини холдингу «Егерзунд Сіфуд». Власне кажучи, морепродукти є найбільшим складником норвезького експорту і приносять прибутки приблизно 100 млн євро щороку, які зростають. Через вирощування в прохолодній чистій воді наша риба безпечна для споживання і має бездоганний смак. Проте Норвегія намагається диверсифікувати свій експортний потенціал. Через економічну кризу після Євромайдану і конфлікту на Сході, товарообіг між нашими країнами значно скоротився внаслідок різкого спаду ВВП України на майже 17% у 2014–2015 роках. Наразі економіка поступово відновлює позиції до попереднього рівня і показники 2019 року підтверджують цю тенденцію. Не є винятком і український експорт до Норвегії, який, попри негативне сальдо торговельного балансу, також зростає. Однією з основних статей експорту України до Норвегії є лижне спорядження. Норвежці захоплюються цим видом спорту, а більшість лиж на нашому ринку виготовлено саме в західній Україні. Щодо інших позицій імпорту Норвегії з України, то варто згадати сільськогосподарську продукцію, рибний корм, машинобудівне устаткування, одяг, меблі тощо. Я оптимістично налаштований щодо перспектив двосторонньої торгівлі й маю надію, що вона продовжуватиме зростати надалі.

Друга сфера співпраці – це верховенство права і демократизація. Норвегія робить один із найбільших фінансових внесків у бюджет Плану дій Ради Європи для України, до якого входить питання протидії корупції, реформування судочинства, сприяння свободі преси і забезпечення прав людини.

Також варто згадати проєкт «Пробація. Можливості для змін», офіс якого розташований у Харкові і який виступає за запровадження альтернативних виправних заходів для ув'язнених. Задум полягає в спробі пристосувати засуджених до цивільного життя після тюремного терміну і надати їм можливість знайти своє місце в суспільстві як законослухняних громадян. Ще один центр проєкту розміщено у Києві, де троє норвезьких експертів працюють спільно з українським «Центром пробації» при Міністерстві юстиції. На початку березня у Харкові за нашої ініціативи було відкрито відділення NORLAU – Норвезької дорадчої групи з питань верховенства права в Україні.

Передова програма у сфері демократизації має назву «Демократична школа», основними реципієнтами якої є учні 5–9 класів загальноосвітніх шкіл. Вона передбачає підтримку освітньої реформи шляхом розроблення навчальних програм для «Нової української школи» у тісній співпраці з Міністерством освіти і науки. Проєкт зосереджується на питанні шкільної автономії, розвитку демократії на місцевому рівні й способах залучення батьків

і місцевих громад для досягнення цих цілей. Серед пріоритетів також слід згадати запровадження в школах учнівського самоврядування, електронного навчання і навчальних курсів для вчителів. Наразі до програми залучено майже 230 шкіл з усієї України. Такий проєкт є способом осучаснення шкільної системи для пристосування її до європейських стандартів.

Інший масштабний проєкт під егідою Посольства ми реалізуємо в Чернігові з 2003 року. Він спрямований на соціальну адаптацію та перекваліфікацію колишніх військовослужбовців і членів їхніх сімей, включно й учасників бойових дій на Сході України, які не працевлаштувалися або не пристосувалися до цивільного життя після закінчення служби. Багато з них пройшли через складні психологічні випробування, а деякі страждають від тілесних ушкоджень. Цей проєкт надає їм можливість пройти 3-місячні курси за різними напрямками – економіка, ІТ, бізнес, створення власного бізнесу, працевлаштування на цивільну посаду тощо для підвищення професійної кваліфікації та надання психологічної підтримки тим, хто її потребує. Церемонії вручення випускних дипломів відбуваються щосеместра після закінчення занять. Ця подія завжди проходить у зворушливій атмосфері. Зазвичай я особисто беру участь у двох-трьох церемоніях у різних частинах України.

Не менш важливою сферою співпраці є культура. Так, минулого року в Житомирі ми організували культурно-мистецький фестиваль «Grieg Fest», названий на честь видатного норвезького композитора Едварда Гріга. 13 квітня у Києві відбувся масштабний захід за назвою «Nordic Night», організований представництвами скандинавських країн разом з українськими громадськими організаціями, який став втіленням наших цінностей і традицій, а також ознайомив відвідувачів із норвезькими туристичними маршрутами, музикою, кухнею та культурою. На захід було запрошено спікера з Норвегії, який розповів про особливості розвитку бізнесу в країні, інноваційні технології та підприємницьку діяльність жінок. Подія набула неабиякого розмаху, до неї долучилися сотні відвідувачів.

На 11 жовтня заплановано проведення заходу в Харкові, присвяченого норвезькому досліднику Фрїтьйофу Нансену, який став першим, хто перетнув крижане плато Гренландії на лижах у 80-х рр. XIX століття. Він також здійснив спробу дістатися Північного полюса морським шляхом, але експедиція зазнала невдачі, корабель Нансена був закутий кригою, через що він вимушено провів три роки у водах Північного Льодовитого океану. Пізніше він зайнявся дипломатичною і гуманітарною діяльністю. Під час голоду 1921–1922 рр. він перебував в Україні як Верховний комісар Ліги Націй з питань біженців, докладаючи зусиль для допомоги Україні й Росії в скрутному становищі. Для цього Нансен відкрив офіс у Харкові, де працював зі своєю командою протягом зазначеного періоду. Розгорнув-

ши свою діяльність у Харківській і Дніпропетровській областях, вони допомагали селянам пережити голод. А сьогодні у співпраці з Харківським національним університетом імені В. Каразіна ми організуємо захід на честь спадщини Ф. Нансена в Україні.

Література є ще однією перспективною сферою розвитку культурних зв'язків. Норвезькі письменники вже стали постійними відвідувачами міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал». Ба більше, Посольство також займається популяризацією норвезького кінематографу і підтримкою культурних проєктів.

Попри те, що Норвегія не є державою-членом ЄС, вона входить до Європейського економічного простору (ЄЕП) і Шенгенської зони. Після підписання Угоди про створення ЄЕП у 1994 р. ступінь нашої інтеграції з ЄС досяг піку, що робить Норвегію джерелом корисного для України досвіду. Ваша країна підписала Угода про асоціацію з ЄС і зараз знаходиться на етапі запровадження європейських стандартів у багатьох сферах. Згідно з останньою статистикою, близько 54% положень Угоди вже виконані. За ініціативою української сторони, ми розпочали діалог і консультації на експертному рівні з питань європейської політики за напрямками взаємної зацікавленості для обміну досвідом і думками.

Я в Україні вже три роки і маю зізнатися, що дуже полюбив вашу країну. Не лише за красиві місця, але й за народ – дружній, гостинний, усміхнений і далекоглядний. Через дрібку індивідуалізму в характері українці нагадують мені норвежців. Ви знаєте, чого хочете, але не генеруєте колективних ідей. У кожного з вас є своя думка, що ви неодноразово довели за різних, часто драматичних, обставин. Норвежці такі ж індивідуалісти – і це нас споріднює. Як і Україна, Норвегія – порівняно молода нація, яка майже 400 літ аж до 1814 року входила до складу Королівства Данія, після чого уклала унію зі Швецією, що існувала до 1905 року. А що таке одне століття у вирі історичних подій? Ми плакаємо нашу незалежність і свободу, що могло стати однією з причин відмови норвежців увійти до складу ЄС. Зараз майбутнє українців так само в їхніх руках і сусіди більше не мають над ним влади.

Останні президентські вибори це доводять. Вони відбулися в умовах свободи і справедливості, що заслуговує на повагу. Звісно, завжди можна знайти привід для критики, але виборчий процес пройшов вдало і спокійно. 21 квітня не відбулося жодних потрясінь і народ отримав шанс сказати своє слово. Це може прозвучати незвично, але для Норвегії в питанні виборів пріоритетними були їх прозорість і конкурентний характер. Ці умови не є данністю в усіх країнах пострадянського простору, включно й для вашого великого східного сусіда, де більшість речей визначено заздалегідь. В Україні ж у вас є можливість справжнього демократичного вибору, чим можна пишатися.

*Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Норвегія в Україні Уле Тер'є Хорпестад зі студентами Чорноморського національного університету імені Петра Могили
Ole Terje Horpestad, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Kingdom of Norway to Ukraine with students of Petro Mohyla Black Sea National University*

Ми невтомно працюємо над покращенням наших двосторонніх взаємин і у зв'язку з цим я маю кілька мрій. Перша з них не філософська, а дуже конкретна: організувати прямий рейс з Осло до Києва. Це стало б неабияким поштовхом для туризму і спростило б налагодження контактів. Норвежці мали б можливість відвідувати Україну на вихідних і відкривати її для себе. Звучить як дуже приземлена річ, але це аж ніяк не применшує її значення. Все ж моя найбільша мрія стане дійсністю, коли прагнення України втіляться в життя і вона посяде своє законне місце в сім'ї європейських народів, чого так прагнуть українці. Усе, що ми можемо зробити для підтримки цього прагнення – це працювати кожного дня, допомагаючи Україні проводити реформи. Ми вітаємо європейські і євроатлантичні устремління України.